

CADERNOS RAMÓN PIÑEIRO, V

(Cadernos galegos de pensamento e cultura)

Cartas de Ramón Piñeiro

a

Ricardo Carballo Calero

Edición de:

Luís Alonso Girgado

María Cuquejo Enríquez

Carmen Fariña Miranda

CADERNOS RAMÓN PIÑEIRO
(Cadernos galegos de pensamento e cultura)

Directores:

Luís Alonso Girgado
Ramón López Vázquez

Consello asesor:

Xesús Ferro Ruibal
Xosé Manuel García Iglesias
Anxo González Fernández
Ramón Mariño Paz
Anxo Tarrío Varela
Andrés Torres Queiruga

Edita:

XUNTA DE GALICIA

CONSELLERÍA DE EDUCACIÓN
E ORDENACIÓN UNIVERSITARIA

DIRECCIÓN XERAL DE POLÍTICA LINGÜÍSTICA

CENTRO RAMÓN PIÑEIRO PARA A
INVESTIGACIÓN EN HUMANIDADES

Conselleiro de Educación e Ordenación Universitaria:

CELSO CURRÁS FERNÁNDEZ

Director Xeral de Política Lingüística:

XESÚS P. GONZÁLEZ MOREIRAS

Coordinador científico

MANUEL GONZÁLEZ GONZÁLEZ

Ilustración da cuberta:

BALDO RAMOS

Imprime:

Gráficas ATV

ISBN:

XX-XXX-XXXX-X

Depósito Legal:

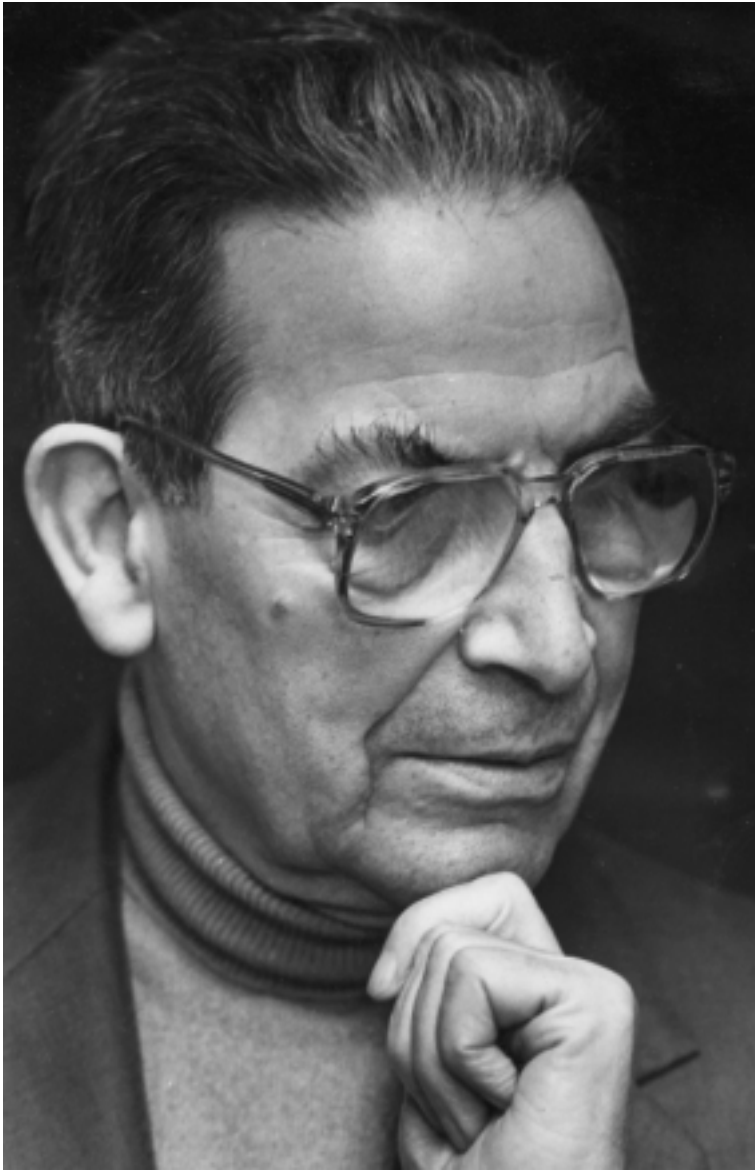
C-XXXX-XXXX

ÍNDICE

1. De *A xente da Barreira* á transición democrática, por
Luís Alonso Girgado.11
2. Cartas de Ramón Piñeiro.21

Agradecementos

Agradecemos ao profesor Armando Requeixo a súa información, que nos permitiu localizar este conxunto epistolar de Ramón Piñeiro. Grazas tamén ao Parlamento de Galicia, que custodia os orixinais das cartas na súa “Biblioteca Carballo Calero”, onde están ao dispor de estudosos e investigadores.

Ramón Piñeiro López (1915 - 1990)

***1. De A xente da
Barreira á transición democrática***

No ano 1950 a sociedade editorial dos Bibliófilos Gallegos, que nacera o ano anterior en Santiago de Compostela, outorgaba o seu I Premio de Novela á obra titulada *A xente da Barreira* do profesor ferrolán Ricardo Carballo Calero. O xurado do premio, presidido por Ramón Cabanillas e integrado por Otero Pedrayo¹, Francisco Fernández del Riego ou Borobó entre outros, distinguía, entre as oito finalistas, a única escrita en galego. Esta circunstancia, a de “ser a única das presentadas que estaba escrita en galego” é subliñada por Ramón Piñeiro na súa carta de felicitación ó gañador (24-IV-1950), na que considera “o trunfo persoal” do seu amigo como “un potente aturuxo que pregoa o rexurdir das letras galegas”. Os sinais dese rexurdir semellaban evidentes, por fin, nos anos de tránsito das décadas 1940-1950: a creación de sociedades editoriais como Galaxia ou Monterrey (ademais da citada dos Bibliófilos Gallegos), a colección Benito Soto de poesía, as revistas *Alba*, *Mensaxes de Poesía*, *Aturuxo* ou o Suplemento del Sábado de *La Noche*, os primeiros pasos da Colección Grial e o retorno ó emprego do galego en novos títulos de Aquilino Iglesia Alvariño, Fole, Cunqueiro ou Carballo Calero foron algúns deses sinais.

Coa apertura da segunda metade do século comeza, xa que logo, a relación epistolar Ramón Piñeiro-Carballo

¹ O veredicto do xurado produciuse o día 22 de abril de 1950 en Santiago. Otero Pedrayo, membro do xurado, escribía a Ramón Piñeiro confesándolle que ó remate da votación sentira “unha das grandes ledizas da miña vida” (Vx. Carta II).

Calero, aínda que xa se coñecían tempo atrás, en Lugo, nos anos da República, de acordo co testemuño do ferrolán, que, en todo caso, conservou ordenadas e en perfecto estado as cartas que lle enviaba Piñeiro e que hoxe forman parte da “Biblioteca Carballo Calero” do Parlamento de Galicia, en Santiago de Compostela. Con independencia de que puideran aparecer máis mostras deste epistolario de Ramón Piñeiro a Carballo Calero, o material que agora ofrecemos, con escrupuloso respecto ós orixinais polo que atinxe á transcripción, posúe as seguintes características:

Trátase dun conxunto de 49 cartas. A súa cronoloxía vai do ano 1950 (24-IV-1950 é a data da primeira) ata 1977 (a derradeira ten data de 5-III-1977). A súa extensión en xeral é breve, aínda que existen tres ou catro que podemos considerar longas, sen chegar, desde logo, a amplitude das misivas epistolares que aparecen reunidas en *Olladas no futuro* (1974). A secuencia temporal destas cartas é certamente irregular polo discontinua e isto é claro se repasamos as datas. Temos entón: 3 en 1950, 3 en 1951, 1 en 1960, 10 en 1961, 10 en 1962, 8 en 1963, 9 en 1964, 4 en 1965 e 1 en 1977. Son, pois, os anos 1961-64 os de máis intensa e frecuente comunicación. Aínda que fora Galaxia o terreo de encontro común, son ben poucas as cartas datadas na primeira década da xeira da editorial. No entanto a correspondencia faise moito máis habitual cando Carballo Calero traballa na súa *Historia da literatura galega contemporánea* (1963) e na *Gramática elemental del gallego común* (1966), que verán a luz en Galaxia, ou cando colabora en *Grial*, que comezaba a súa andaina en 1963.

O lector ten, na súa integridade, o texto de todas e cada unha destas 49 cartas. Despois de máis dunha

relectura non advertimos ningunha referencia á intimidade de ninguén nin xuízos de valor que puideran afectar a persoas ou institucións. A natureza dos asuntos que aquí se tratan é, sempre, intelectual, cultural ou especificamente literaria; a única excepción a esta norma é a derradeira comunicación (5-III-1977), de carácter político e significado reivindicativo e nacionalista. O texto desta carta (que non é tal, en realidade, pois se trata dun manifesto asinado en grupo, fóra da confidencialidade e da individualidade da carta habitual) asinada por un grupo de persoeiros do galeguismo, foi daquela publicado pola prensa galega e polo tanto é hoxe un ben coñecido documento. Tampouco consideramos, despois de publicados varios libros de entrevistas² e memorias³ dos protagonistas, que a cancelación de antecedentes penais⁴ (feito que está documentado en cartas de 1962) teña nada de íntimo ou secreto a estas alturas.

Seguramente os potenciais lectores deste atraente *corpus* epistolar terán un coñecemento contexto-situacional que evitará calquera sorpresa ou novidade. Piñeiro, en efecto, está na súa liña de labor por e para

² Un puntual percorrido biobibliográfico e de época é o que desenvolve Carballo Calero nos libros de conversas de M. A. Fernán-Vello / F. Pillado Mayor, *Conversas en Compostela con Carballo Calero*, Barcelona: Sotelo Blanco, 1986; Carmen Blanco, *Conversas con Ricardo Carballo Calero*, Vigo: Galaxia 1989 e Franciso Salinas Portugal, *Voz e silencio: entrevista con Ricardo Carvalho Calero*, Vilaboa (Pontevedra): do Cumio, 1991.

³ Nas memorias de Ramón Piñeiro hai tres referencias —mínimas e circunstanciais— a Carballo Calero. Vx. Ramón Piñeiro, *Da miña acordanza*, Vigo: Galaxia, 2002, pp. 65, 110 e 115.

⁴ Vx. as cartas de 1-VI-62 e 1-III-63.

Galicia no terreo dunha activa política cultural de galeguización, política cultural na que el xogou un moi activo papel de promotor, intermediario, informante, animador, axudante ou estratega. Home temperado, pouco proclive ós extremismos, Piñeiro amosa nestas cartas fe, entusiasmo, esperanza nunha Galicia mellor que vai superando carencias, atrancos e tópicos distorsionantes. Velaquí, xa que logo, un novo capítulo da historia e intrahistoria cultural galega que precisa, confirma ou enriquece feitos e cousas xa sabidas, pero agora analizadas, comentadas ou valoradas por un protagonista e vixiante testemuña do seu tempo.

Quizais sexa innecesario dicir que Piñeiro e Carballo Calero non mantiveron unha amizade fonda, non foron íntimos amigos. Mantiveron, iso si, unha cordial —moi cordial— e respectuosa relación persoal⁵ e defenderon intereses e valores comúns, pero as referencias mutuas son sucintas alusións feitas de pasada. Lugo primeiro e Compostela despois foron os ámbitos dunha relación da que ía falar Carballo Calero⁶:

Eu creio que a Piñeiro tamén o coñecín
antes da guerra, pero antes da guerra el

⁵ No que atinxe á mutua atención á obra escrita, Carballo Calero recensionou *A linguaxe e as linguas* de Ramón Piñeiro (*Grial*, nº 19, Vigo, xaneiro-marzo de 1968, pp. 102-103). Pola súa banda Piñeiro fixo o propio con *Sobre lingua e literatura galega* (*Grial*, nº 34, Vigo, outubro-décembro de 1971; pp. 503-504). Piñeiro amosa neste escrito unha fonda admiración por Carballo Calero, que é para el a primeira figura “como historiador e crítico da literatura galega” para sinalar a continuación que a súa *Gramática elemental del gallego común* “é a millor Gramática da ligua galega con que contamos deica hoxe”.

⁶ Camen Blanco, *Carballo Calero: Política e cultura*, Sada/ A Coruña: do Castro, 1991, p. 43

era moi novo e non nos debimos de relacionar moito, supoño que algunhas veces vindo eu a Lugo, porque me gustaba moito vir a Lugo, estaba moi a gusto coa familia da miña muller, e entón debín coñecer a Ramón Piñeiro algunha vez, pero xa se borrou da miña memoria o momento concreto. Despois da guerra, claro, trateino moitísimo, coincidimos moito, en Lugo, primeiro, nesta tertulia do Méndez Núñez, e despois, en Santiago, onde pasou el a vivir. Eu ia entón a Santiago, xa estaba un pouco incorporado de novo á vida pública cultural, de maneira que me chamaban a dar conferencias e Piñeiro sempre viña a verme, se non era o que negociaba a miña visita. Logo eu vivín na mesma casa de Piñeiro, en Xelmírez 15, no piso inferior, pois mentres non trouxen á miña muller viña de Lugo certos días e entón se me facilitou, xentilmente, aloxamento, algunhas habitacións no piso que estaba baleiro nesa casa que é de Domingo García Sabell...

É doado advertir a admiración, o respecto, a moi alta estima que Piñeiro profesaba a Carballo Calero, de quen valoraba a súa seriedade, o peso do seu criterio, a súa capacidade de traballo, o seu prestixio. Cando do relacionado co seu traballo —docente e investigador— se trataba, don Ricardo nin permitía componendas nin renunciaba ós seus principios. Por iso non escatimou críticas e reticencias a algún aspecto da *Historia da literatura galega* de Fernández del Riego (Vx. carta de 6-11-1951). Pola súa banda, Piñeiro, estratega e moderador, positivo con calquera paso adiante, sen rexeitar os argumentos daquela crítica apunta xustificacións, perspectivas máis comprensivas, menos rigorosas. E desde logo, así como deixa caer máis dunha observación reticente sobre Risco e os

seus seguidores, non agocha, movido polo seu xeneroso amor a Galicia, un ilimitado entusiasmo cando un vello soño ou un proxecto longamente elaborado remata felizmente. Así, celebra e valora o groso volume da *Historia da literatura galega contemporánea* que coa tinta fresca aínda, ten nas mans como se dunha xoia se tratase:

Resulta confortador, fondamente confortador, que xusto ós cen anos de teren aparecido os “Cantares Gallegos”, pódase escribir unha obra como esta; ¡Cómo se estremecerán de gozo as cinzas de Rosalía e de Murguía!... Acabamos de dar, meu querido e admirado amigo, un paso cultural firme e importante... Dá xenio ollar este precioso libro...

Por unhas ou por outras razóns desfilan por estas liñas amigos e coñecidos dos interlocutores: Fole, Otero Pedrayo, “Cilistro” Fernández de la Vega, Fernández del Riego, Cunqueiro, Filgueira Valverde, Risco, Arcadio López-Casanova, Xohana Torres, Díaz Pardo, Machado da Rosa, Tomás Barros, Rodrigues Lapa, Basilio Losada, Sixto Seco, Borobó, Eugenio Montes, Fermín Bouza Brey, Varela Jácome ou Rafael Dieste por non citar máis. Paralelamente, e mentres asistimos o cerimonial cotián da vida cultural (publicacións, presentacións, conferencias, viaxes, premios literarios, colaboracións na prensa, etc.) están a se deseñar unha serie de motivos que en síntese, e de acordo coa xenerosa extensión do tratamento que reciben nas distintas cartas, podemos catalogar da seguinte forma:

- 1) Éxito de *A xente da Barreira* (1951), que terá dúas edicións posteriores (1982 e 1984 respectivamente) con notables cambios na grafía.

- 2) Valoracións e comentarios suscitados polas historias da literatura galega⁷ de Fernández del Riego (1951) e Carballo Calero (1963). Futura publicación da *Gramática elemental del gallego común* de Carballo Calero (1966).
- 3) Creación —anos 1963-64— da sección de Románicas na Facultade de Filosofía e Letras da Universidade de Santiago de Compostela e dotación das cátedras de Lingüística Románica e mais Lingua e Literatura galegas.
- 4) Primeiros pasos da *Colección Grial* (1951) e nacemento de *Grial* (1963).
- 5) Referencias espaxadas a distintos libros de Carballo Calero e a diferentes publicacións de Galaxia, en particular o *Diccionario* de Eladio Rodríguez González.

Outras cuestións de menor interese, certamente circunstanciais, tampouco pasan desapercibidas, pero non entraremos agora na súa referencia. Por fin, a xeito de epílogo, temos a carta co que nos primeiros intres da etapa democrática (pouco antes das primeiras eleccións democráticas, celebradas en xuño daquel ano 1977) quixo abandeirar a defensa dos dereitos de Galicia e da súa condición de Comunidade histórica no contexto do Estado español. Co paso do tempo, Piñeiro ía evocar aqueles intres da transición política e as inquedanzas dos galeguistas na defensas dos intereses de Galicia tal

⁷ Cítase tamén a *Historia de la literatura gallega* de Benito Varela Jácome, publicada no ano 1950.

e como se reflicte nidiamente no manifesto da “Chamada aos partidos políticos de Galicia”.

Naquel ano 1977 a correspondencia entre Piñeiro e Carballo Calero levaba interrompida máis dunha década. Descoñecemos se, con posterioridade, houbo máis cartas entre eles, que ían finar os seus días, case simultaneamente, no ano 1900, en Santiago de Compostela.

Luís Alonso Girgado

2. Cartas de Ramón Piñeiro

I

Lugo, 24-4-1950

Meu querido amigo:

Xa te podes maxinar canta ledicia me produxo o fallo do “Concurso de novela gallega”. Foi unha dobre ledicia: pol-o trunfo persoal do amigo e pol-o trunfo comun —que así lle podemos chamar— das letras galegas; despois do resoante trunfo académico de Otero o teu trunfo literario veu a ser coma un podente aturuxo que pregoa o rexurdir das letras galegas. E así foi como o entendeu a xente, pois moitos que non te conocen persoalmente mostrábanse moi satisfeitos do resultado do concurso “por ser a única das presentadas que estaba escrita en galego”. Entre os que te conocen foi unanime a alegría, mesmamente como si foras d-eiquí e viviras eiquí decote.

Fai un mes estivo en Lugo Alvaro Gil e xa me anunciou as primeiras impresións que tiña recolleito do Cabanillas e do Otero. Tamén falamos do asunto de Magoi —ou Fingoi, que inda non teño comprobado a cal pertence o edificio— e mostrouse ausolutamente confiado en que a cousa chegue ó final. Dentro de unha semán conto co-il, co Cabanillas e co Penzol, que os tres me teñen anunciada a visita para primeiros de mes. No caso de que recolla algunha nova impresión encol do asunto xa che comunicarei.

De volta de un viaxe que fixen a Ourense e á miña casa atopeime co teu libro “Trinitarias”. Demoreime en acusarche recibo porque decidin agardar o fallo de “Bibliófilos” co-a esperanza de poder ó mesmo tempo felicitarte como trunfador. Agora fólgame moito de podelo facer así.

Onte pasou por eiquí Cunqueiro camiño de Madrí. Díxome que xa lle publicaron na “Benito Soto” o seu libro “Dona do corpo delgado” e que lle anunciaron a inmediata publicación de un teu.

Xa temos autorización de Heidegger pra traducir ó galego un traballo filosófico seu e incluso trataremos de que lle faga, si pode ser, un prólogo especial. Así combataremos a lenda insidiosa de que “o galego soio serve pra facer versos e pra falaren os labregos”. O teu trunfo tamén lles lembrará que serve pra facer novelas.

Sáudos á tua familia e unha aperta pra ti de

Piñeiro

II

Lugo, 5-5-1950

Meu querido amigo:

Recibín a tua carta o mesmo día que eu che tiña votado unha pra ti. Dínllela a ler a todol-os teus amigos.

Istes días estivo aquí o Cabanillas de camiño pra Samos. Tamén estiveron Álvaro e Milucho, que falaron con Fernández. Todo sigue igual que ti sabes, pois non modificou ningún elemento do plan que tiña trazado. Sigue pensando en que comence a funcionar no curso que ven.

Otero Pedrayo escribiume dous días despois do concurso de “Bibliófilos” e quéroche copiar un dos párrafos da súa carta: “Gran cousa fixemos o 22 en Sant-Iago dándolle a Carballo Calero o premio de Bibliófilos Gallegos. Con ser pra case todos a millor novela, había outras boas e certos perigos. Ó rematar as votacións co trunfo de “Xente da Barreira” sentín unha das grandes ledizas da miña vida”. Verbas parecidas díxome eiquí o Cabanillas, que estaba moi satisfeito do trunfo da tua novela.

Xa vexo que os de “Benito Soto” tamen se dispoñen a publicar axiña “Anxo de terra”, así que iste ano 50 vai a ser o da tua plena reincorporación a vida cultural galega.

O Anxel Xohan rematou a súa serie de sonetos galegos, que por certo che adica a ti.

Saudos á tua familia e unha aperta para ti do teu amigo

Piñeiro

III

Santiago, 22-5-1950

Meu querido amigo:

Onte viñeron algúns exemplares d-iste libriño de versos e como supoño que non-o conoces mándoche un exemplar. A historia do autor cicais a conozas xa: era de Tuy, foi músico en Vilagarcía e morreu tuberculoso en Buenos Aires, pol-o visto a causa da fame. A min gústame. Sin dúbida pertenece á escola que ti denominaches de “poesía románica”. Ten un senso moi puro do idioma, cousa que che resultará grata.

O Bouza chegará eiquí a fins d-ista semán pra embarcar o día 5 de S. Xoán camiño de B. Aires. Vai a botar varios meses por aló, pois ten que arreglar non sei que choios hereditarios.

Xa salíu o libro de Cabanillas, que quedou ben editado. Tamén salíu o primeiro número da “Colección Grial”, que está editado con gran modestia con miras a facilitar a súa difusión con un precio módico. A Historia da Literatura Galega xa se está imprentando (en castelán) e Otero entregaranos no vran un libro de viaxes –o libro do seu viaxe á América– pra publicalo na colección literaria que inaugura Cabanillas.

O domingo fomos Á Cruña a facerlle unha visita a Dª Gala, que sigue vivindo na casa onde vivíu o pai. Alí hai cousas interesantes. A min impresionoume o despacho de Murguía, que inda o conservan tal como il o deixou. A súa mesa de traballo está aínda sin abrir. Non se

sabe que será o que ten nos caixóns, que están cheos de papeles. Tamén vin un retrato de Rosalía cando era moza recién casada que non se publicou nunca.

A novidade máis importante de por eiquí é que onte destituiron a Goñi da dirección do “Correo” e de “La Noche” por un artigo que publicou defendendo a liberdade de prensa.

Otero está tan animoso coma sempre. Anda a traballar na historia do XIX.

Supóñote enterado de que o Centro Gallego de Buenos Aires estableceu cinco premios anuais de catro mil pesos cada un. Tamen o de La Habana convocou tres premios de 500 pesos (que equivalen a 500 dólares) pra conmemorar o centenario de Curros.

Moitos saudos a María i-ás nenas e ti recibe unha aperta do teu amigo

R. Piñeiro

IV

Santiago, 31-5-1951

Meu querido amigo:

Ontes recibín a túa carta e onte mesmo tiveron ocasión de comprobar o que tiña ocorrido co traballo do noso

amigo Usero. Otero recibíuno i-entregouullo no “Derby” ó Borobó, que quedou en pubricalo n-aquiles dias. Agora ben, precisamente n-aquiles dias ocorreron na Redacción de “La Noche” varios acontecementos importantes que perturbaron a normalidade interna do xornal: marchouse o Landeira pra o Brasil (como foi en avión xa está enviando crónicas dende aló); morreulle a nai a Pola, o redaitor xefe, que con motivo da súa doenza estivo ausente un mes; destituiron fulminantemente a Goñi da dirección do “Correo” e máis de “La Noche” por mor dun artigo que publicou pedindo a liberdade de Prensa, destitución gubernativa, craro está, pois a Empresa conserva a Goñi como xerente. Como quedou o Borobó soio pra facer os dous xornás tivo que traballar de día e de noite e as cousas desorgaizáronse bastante, tanto que algúns artigos de Paco e d-outros colaboradores traspapeláronse. A mesma sorte correu o de Usero, que o Borobó non ten idea de donde o poñería. Con todo, agora que xa comenzan a ordear novamente as cousas non tardará en aparecer e xa o publican.

A segunda consulta que me fas, relacionada co Barros, trasladareina o domingo ós de Vigo, pois é case seguro que ise día vaia aló. Anticipareiche os datos que eu teño sobre iste asunto e que poden condicioar a resposta. Trátase de que cada número de “Grial” esteña consagrado fundamentalmente a un tema cultural galego. O primeiro foi mais ou menos filosófico, o segundo estará adicado “á Pintura galega”, o terceiro a Curros —coincidindo co seu centenario—, o carto a temas economico-sociás, etc. Cada un d-iles responderá, en principio, a un esquema previo de temas, que se lle irán encargando ós colaboradores máis relacioados co-iles. Xa se sabe que ista pretensión de rigor sistemático non se

acadará totalmente, porque a xente non gosta moito de axustarse a tal maneira de facer as cousas, pro na medida en que seña posibel faremos por levar así as cousas. Agora ben, o número 2, está como che dixeran, adicado precisamente á nosa pintura. N-ise número xa se estuda a pintura de Díaz Pardo, xunto co-a dos outros cinco compañeiros que concurrirán co-il á exposición colectiva do Centro Gallego de Buenos Aires (Laxeiro, Maside, Minguillón, Pesqueiras e Prego). Pra facer iste estudo tivo que se trasladar a Vigo o amigo Anxel Xohan, que é o crítico a quen se lle encomendou iste traballo —o fundamental, xunto con outro de Maside, do número 2—. Ademais de que se estude a pintura de Díaz Pardo, xunto ca dos outros cinco, o propio Díaz Pardo espón as súas opinións en col da pintura galega “e da súa estética persoal”. ¿Non che parece que mentres non pase certo tempo sería un pouco raro insistir en tratar da “pintura de Díaz Pardo”? O que ti persigues é moi interesante —atraguer á xente nova de valía— e todos coincidimos no mesmo empeño: Paréceme que no caso do Barros, de cuia valía non dubido pol-as cousas que ti me tes dito dil, poderíase enfocar d-iste xeito: si il está en París como sospeitas, cando leve ahí algún tempo e se teña orientado por aló pódesele pedir algunha nota sobre o movemento pictórico en París ou sobre algunha cousa de por alí que resulte interesante para a seición europea de “Grial”. Máis ben notas que traballos longos, pois co-ista xente nova compre ter algo de precaución porque adoitán a ter uns criterios que non sempre coinciden co que nós nos propoñemos facer. Por exemplo, as opinións poéticas do mesmo Barros, tendo en conta os xuicios que che manifestou en col dos libros de “Benito Soto”, non deixan de ser un pouco raras (pol-o menos na parte que eu conozo). Naturalmente que istas cousas que che digo

son puros comentarios persoales. Eu falareilles en Vigo do asunto e logo xa te informarei.

Non me asombraron moito as anomalías que se produciron no Concurso lugués. A xente ten uns hábitos de obrar pouco severos.

Celebro que esteñas entregado á actividade literaria. A novela que escribiches agora parécese extraordinaria, a xuzgar pol-os datos que me das. Eu nunca escribín ningunha e teño lido moi poucas, así que a miña iñorancia e case absoluta n-istes problemas. Por ista razón espero que non te rías de min por ista pregunta que se me ocorre facer: ¿Pódese escribir unha “verdadeira novela” en tan pouquiño espacio?. Volto a insistir na miña total impericia e na sinceira inxenuidade da miña pregunta.

Estou conforme co reproche que lle fas ó primeiro número de “Grial” en canto á inconveniencia de incluír varios traballos de un mesmo autor. Eu mesmo son un dos responsables de tal falta. E pódoche asegurar que xa participaba da mesma opinión deantes de que se dispuxese o número. Foron máis ben motivos de tipo concreto os que diron lugar ó fallo. Ten en conta que nos vimos precisados a improvisar metade do número “en catro días”. Por outra banda, como aspiramos a que salia un número cada tres meses, axiña se verá que non hai tal pobreza de colaboradores porque todos irán desfiando oportunamente. As ouservacións que ti fas e as que fixeron outros amigos son moi interesantes para ter en conta nos números sucesivos. As impresión que levamos recollido son espléndidas. A xente acolleu “Presencia de Galicia” con sorpresa e con entusiasmo. Recibíronse

moitas cartas, algunha dende París, manifestando unha alentadora adhesión. Por curiosidade direiche que un dos que se quedaron fondamente impresionados foi o propio Euxenio Montes, que axiña dixo que il tiña un poema longo adicado a Rosalía.

Unha forte aperta do teu amigo

Ramón Piñeiro

V

Santiago, 30-10-1951

Sr. Don Ricardo Carballo Calero
Lugo

Meu querido amigo:

Supóñote moi atafegado co-a posta en marcha da Academia e mais co-a mudanza de casa, que istes dias andaredes co-ila.

O domingo fixo oito días que se celebrou eiquí a xuntanza do Consello de Administración de Galaxia. Asistiu tamén Cabanillas, como segredario do Consello Asesor. Acordaron que se celebre a Xunta Xeral de aicionistas o día 29 de Nadal en Pontevedra, que é o día que se celebrará o ingreso de Iglesias Vilarelle na Academia Gallega (xa sabes que agora vai a Academia a recibir ós académicos no seu lugar de residencia) e con tal motivo acudirán alí bastantes aicionistas de Galaxia.

Encomendáronme a min que celebre unha xuntanza co Consello Asesor para preparar un programa de edicións que será despois sometido á aprobación do Consello. Eu penso incluír aquí un libro do que xa temos falado ti e mais eu: A “Historia da Lírica Galega Moderna”. Como non supón un compromiso a prazo fixo e como contarías co-a nosa axuda pra procurar o material bibliográfico que che fose preciso, supoño que non desistirás de facelo.

Xa salíu a “Historia da Literatura Gallega” de Varela Jácome. Ten 470 páxinas pouco mais ou menos, así que é bastante extensa. Incluí a cantos escritores naceron en Galicia fose cal fose a língoa empregada.

¿Fíxéchesme a nota crítica encol do Pastor Díaz? Non te esquezas de ma enviar canto antes poidas.

O Cabanillas irá para Madrid dentro de poucos días. O sábado pasará por eiquí de camiño para a Coruña, onde collerá o tren pra Madrid.

O Bouza chegou fai dous días eiquí a Santiago, pro eu inda non-o vin.

Unha forte aperta do teu amigo

Ramón Piñeiro

VI

Santiago, 6-11-1951

Querido Ricardo:

Recibín o teu comentario sobre Pastor Díaz, que estimo moi ouxetivo. Así deberán ser no sucesivo todos os comentarios que se fagan en “Grial”. D-isto xa falarei contigo na primeira oportunidade que teña de ir a Lugo, que supoño será axiña.

Agradézoche moito a franqueza de xucio ó falar, con motivo das recentes “Historias da Literatura”, da errónea orientación das editorías. Como n-unha d-elas cábeme unha responsabilidade parcial de orde “orientador”, e como o teu criterio, en materias de literatura, é para min respetabilísimo, sinto certa necesidade xustificativa. Dende logo, a min paréceme inxusta a depreciación tan radical que se fai por algunha xente do “Manual de Historia da Literatura Gallega” que publicou “Galaxia”. Cónstame que, n-algúns casos, o xucio negativo vai máis dirixido contra o autor que contra a obra mesma. E isto por motivos moi diversos e non todos aceptábeles. Naturalmente que o caso teu é completamente distinto, posto que ti eres da casa e non te move mais preocupación, como decote nos teus xucios, que a pura ouxetividade. Penso, n-embargantes, que é un problema de nivel. Ti querías unha “Historia” que fixese unha valoración fina e cabal da nosa evolución literaria. A min tamén me gustaría, mais comprendo que no estado aitual dos nosos estudos literarios non se pode pretender iso n-un Manual de divulgación como son os

manuales de Galaxia. O manual de “Historia de Galicia” que está a preparar Risco é, do mesmo xeito, unha exposición descriptiva dos feitos. Non son libros para especialistas senon para o público vulgar que carece de instrumentos informativos sinxelos sobre os distintos aspectos da cultura galega e compre poñelos ó seu alcance. ¿Tan lonxe está d-ista finalidade o “Manual” que escribíu o del Riego? A min paréceme honradamente que non está tan lonxe. Aínda máis: coído que hoxe en día é o que millor cumpre isa finalidade introductoria. Repito que me cabe certa responsabilidade na súa publicación, mais tranquilizoume un pouco a conciencia —abatida por tantas críticas— o xuício de certas persoas con calidade inteleitoal e literaria superior á miña que comparten a mesma opinión. Así, por exemplo, Rafael Dieste, que ademáis pediu exemplares para a Universidade de Oxford. E Rodrigues Lapa, cuio rigor e independencia de criterio está ben acreditado. O que ocorre é que istes e outros con iles coincidentes valoran o libro tendo en conta “o que é”, o que “se propón ser” e non dende o punto de vista “do que debería ser”. Faltan aínda moitos estudos críticos sobre figuras, períodos e sobre tendencias da nosa literatura pra poder facer un Manual sintético de divulgación que seña, ó mesmo tempo, unha perfecta táboa de valores das nosas letras. Calquera que se poña a facer unha historia xeneral da nosa literatura con isas pretensións —chámesse Aquilino ou chámesse de outra maneira— deberá pasar varios anos estudando primeiro toda a nosa literatura dende os comezos medievais deica hoxe. O Filgueira leva 25 anos traballando na materia e aínda se non estreveu a facela. Cousa distinta é o dispoñer orgánicamente os datos que se saben sobre a nosa literatura n-un manual informativo.

A laboura crítica compre facela con mais calma e parcialmente. Urxe, n-embargantes, acometela. E aínda che vou a decir máis: urxe que a acometas tí. Dígocho eu e coido que cho podoo decir, pois considérome bastante capaz de pensar as cousas ouxetivamente. Estou convencido de que hoxe en día é Carballo Calero o único que pode facer unha valoración da nosa literatura, polomenos da contemporánea, de acordo co-as atuais eisiencias críticas. Folgaríame moito, moitísimo, de que ti o comprenderas así. Pol-o de pronto déchesme unha inmensa alegría ó non desbotar a suxerencia d-ise libro encol da lírica galega moderna. Os materiás e o tempo que precisés sería todo bó de arranxar.

Non preciso de che decir que as longas consideracións que che fixen sobre a “Literatura” publicada por Galaxia non responden pouco nin moito a suspicacia algunha. A min agradoume a tua siceiridade ó espresarme o teu xucio e non fixen mais que decirche, coa mesma siceiridade, todo o que eu penso. Ben sabes que non son tan parvo como habería que ser pra entender mal o teu xucio ¿Non é verdade, meu amigo?

Unha aperta moi forte do teu amigo

Ramón Piñeiro

P.D: Xa puxeron á venda a tradución que fixo Aquilino dos “Carmina” horaciáns. Costa 45 pts. Paréceme algo cara.

VII

21-V-60

Querido Carballo:

Escribinche hai dous dias a Fingoy pro temo que non chegase a carta antes de ti saires prá Coruña. Nela decíache que o discurso de Murguía en Tuy teno o Naya, así como varias das cousas que che interesan. Fala co il.

A lista dos números de LAR que eu teño é a seguinte:

L. Pita Romero – “O anarquista”
Aurelio Ribalta – “O Pastor de Doña Silvia”
Álvaro de las Casas – “O xardín do Castelo de Vidre”
Vicente Risco – “O lobo da xente”
Armando Cotarelo – “Contos de Nadal”
R. Otero Pedrayo – “Pantelas, home libre”
R. Otero Pedrayo – “Escrito na néboa”
F. Bouza Brey – “Cabalgadas en Salnés”
Uxío Carré Aldao – “A terra chama”
Felipe Fdz Armesto – “Xelo, o salvaxe”
L. Amado Carballo – “Os probes de Deus”

Tiven varios máis: “O vigairo”, de Filgueira; “A coutada”, de Risco; “A miña muller”, de Fernández Flórez; “Buserana”, de L. Abente; “O Kalivera 30 H.P.”, de Magariños, pro fun quedándome sin eles en distintas ocasións. De todolos xeitos ten que haber varios que os conserven todos.

Estou totalmente de acordo contigo en que, fora da primeira etapa, non ten senso ningún perder tempo e traballo en esgotar a lectura de canto se publicou en

galego. Sería un esforzo tan penoso como inútil, porque hai moitas cousas que carecen en absoluto de valor literario. Ademáis de infecundo, sería inxusto adicar a mesma atención ó que val i ó que non val.

Unha aperta moi forte de

Ramón Piñeiro

Como penso ir á inauguración da exposición do Círculo, supño que te verei ahí o martes.

VIII

Compostela, 21-II-61

Meu querido amigo:

Recibín a tua carta á volta dun viaxe que fixen a Madrid. Cando vexa ó marqués de Figueroa pedireille ises datos do seu antecesor e xa chos mandarei.

En Madrid díxome Martínez Barbeito que Leal Insua se trasladaba pra alí e que deixaba o “Faro”. Polo visto non xeirea ben coa empresa.

Os da Academia semella que entraron nunha fase de gran aitividade. Eiquí estiveron un día a visitar a todas as autoridades. En xeneral acóllenos ben. O Moralejo e mailo Rabanal quedaron moi ledos de que lles pediran a súa asistencia a unha das xuntanzas que tivéstedes recentemente.

Onte estiven en Ourense a escoitar unha interesante conferencia de Rof Carballo. Por alí andaba Don Ramón coa súa teimosa e un pouco aburrida trécola de que il é un fantasma que está desaparecendo. É boa pena que non teña máis dominio de sí mesmo.

Unha forte aperta do teu amigo

Ramón Piñeiro

IX

Compostela, 23-III-61

Sr.D. Ricardo Carballo Calero
Fingoy

Querido Ricardo:

Recibín a tua carta. Envíoches o libriño de Ribalta que me pides. En canto vexa ó Aquilino lembrareille a promesa que che fixo e sin duda facilitará o libro.

Dende hai un par de anos van sendo frecuentes e insistentes as presións amistosas pra que prepare un libro. Impresionáronme bastante os requerementos dos rapaces por esa simpática e xenerosa vehemencia que poñen nas súas demandas. Tamén me impresionaron, como é natural, as consideracións que en tal senso me teñen feitas algúns amigos moi respetados por min. Pero conféseche que ningún requeremento se cravou tan

fondo no meu ánimo como o que hoxe recibín na tua carta. A exemplaridade da tua propia conduta, por min moi ben conocida, ten para min unha forza moral suprema. Ninguén con máis autoridade podería marcarme unha tarefa. No meu sentir espontáneo, esa indicación tua ten a forza dun deber. E, craro está, como tal a acollo. Podes estar seguro de que farei por responder a ela da mellor maneira que poida. Como ti fixeches sempre.

Onte estiven escoitando a lectura do “Orestes” de Arcadio López-Casanova. Había moita xente. Foi un gran éxito. Si estiveras presente teríaste emocionado fundamentalmente, como a min me pasou. O autor, que é caseque un crío, falou breve i elegantemente —en pulcro galego— antes de comenazar.

Mándoche tamén un recorte do “Anaco” que onte publicou o Borobó, no que precisa algún dato cronolóxico relativo a Rosalía.

Como irei ó homenaxe de Cunqueiro, axiña nos veremos.

Unha aperta moi forte do teu amigo

Ramón

X

Compostela, 5-IV-61

Sr. D. Ricardo Carballo Calero
FINGOY

Querido Ricardo:

Como andas ás voltas con Aurelio Ribalta e non sei si terás ou non esta obriña poética sua, mándochá para que a vexas. Si a tes, nada se perde. Si non a tes, pódela consultar. Eu atopeina hoxe mesmo. Nona tiña visto.

A “encuesta” literaria do PROGRESO vai acadando resoancias. Coido que foi boa idea levala adiante. Polo menos os lectores do xornal, que son bastantes, sacarán a impresión que a literatura e mais o idioma son tomados moi en serio por unha serie de xentes de reconocida solvencia. Tamén se vai poñendo de manifesto a presenza aitiva de GALAXIA no noso desenrolo cultural.

Don Ramón está internado no Sanatorio Álvarez ó coidado do Dr. Sixto. Puxéronlle a tratamento unha tromboflebitis que ven padecendo a consecuencia do vello aicidente que tivera na Torre de Hércules cando ingresou na Academia Galega.

Unha aperta moi forte do teu amigo

Ramón Piñeiro

XI

Compostela, 19-IV-61

Querido Ricardo:

Non sei si irás o domingo á Cruña. Si non foras con-
viña que non te esquenceses de enviar a tua delegación,
pois compre asegurar que haxa o número necesario de
votos. Niste caso poden darse bastantes abstencións. Si
vas, os outros dous académicos de Lugo ben podían
delegar en ti.

D. Ramón marchará mañán pra Trasalba. Está moi
ledo porque o Sixto devolveulle bastante capacidade
motora á perna que tiña medio eivada. Agora anda bas-
tante ven. Ás veces dá unhas grandes lancadas pra se
convencer.

Unha forte aperta do teu amigo

Ramón Piñeiro

XII

Compostela, 9-V-61

Querido Ricardo:

Xa sei que o domingo estivéstedes ti e máis
Bernardino Graña eiquí na casa. Nós tiñamos saído

para Trasalba pola mañán. O luns voltou o Bernardino pra recoller a copia que estaba no meu poder de “A cabeza tronzada”.

Coido que virías ledo de Vilagarcía. Iles quedaron encantados, pois así mo confirmou onte o Briones. Inda que representa un indudábel sacrificio, compre que vaias tendo de vez en cando un meirande contaito co país, non por satisfacer ningunha cras de vaidade persoal senon porque se trata dunha comenencia xeneral e ouxeitiva.

Mándoche iste recorte dun artigo do Alonso que apareceu hoxe na “NOITE”. O sábado apareceu un “Anaco” do Borobó con algún poema xuvenil de Pondal e falaba de ti. En realidade viña decir que o publicaba pra que ti o leras. Díxenlle o domingo que cho gardara e quedou en facelo. Preguntareille si cho enviou.

Unha aperta moi forte do teu amigo

Ramón Piñeiro

XIII

Compostela, 12-VI-61

Querido Ricardo:

Mándoche este “ANACO” que che adicou Borobó o sábado por se non viches ese día a “Noite”.

Hai días, estando en Vigo, chegou alí a Galaxia o primeiro exemplar do libro. Estíveno ollando e fíxome excelente impresión. Dábame gusto lembrar cando non era máis que un montón de papeles manuscritos ahí na tua casa e agora ollar o libro xa disposto a circular polo mundo.

Tamén vin alí a edición das NENIAS do Aquilino. Quedou ben. Non sei cal é o orde que estableceron os directores de Salnés, pro figúrome que non tardará moito en sair o “Salterio de Fingoy”.

O da Academia semella que evoluciona bastante ben, porque, según me dixeron, o Carré desistirá si nono respaldan os académicos da Cruña, e istes, polo visto, xa lle fixeron saber que nono respaldan, coa única esceición de Banet.

Por eiquí andan os rapaces de “O Galo” moi animados coa esposición de pintura galega nova que orgaizaron no Hostal. Trouxeron a Risco pra inaugurala. Está ben acabadiño. Dá mágoa velo.

Unha aperta moi forte do teu amigo

Ramón Piñeiro

XIV

Compostela, 15-VI-61

Querido Ricardo:

Mándoche iste artigo de Otero Pedrayo encol do teu Pondal. Quizáis o conozas xa. Por si acaso non tes a “Noite” mándocho.

Eiquí os rapaces de “O Galo” orgaizaron unha exposición de pintura galega nova, que se está celebrando no HOSTAL. Pedíronme as tuas señas pra che enviar o catálogo. Están ledos e animados. Dende logo a exposición resulta interesante. Figuran nela dous ferroláns: Segura e Collado. O primeiro é dos milloriños da exposición; o segundo, dos máis vulgares.

Unha forte aperta do teu amigo

Ramón Piñeiro

XV

Compostela, 25-VI-61

Querido Carballo:

Mándoche o recorte diste comentario ó teu “Pondal” que aparece no “FARO” de hoxe. Eiquí está o libro nos

escaparates das librerías. Fai moi bonito entre os demais libros. A portada está moi ben. En cambio, a de “Cousas da vida” saíu francamente vulgar.

Xa sabes que na derradeira xuntanza de Galaxia acordouse editar un tomo coas obras de teatro premiadas en Lugo. Eu penso que debería levar un prólogo teu. En fin, xa falaremos deso cando esteñas menos atafegado de traballo.

Por certo que, sin saber que estabas nun intre agobiado, fun responsábel dun pedido que che acaban de facer dende Londres pra o 25 de Xullo. Con todo, por se tratar dun traballo breve e dun tema que ti conoces —a nosa lírica medieval—, coido que non che representará un grave esforzo. Convenlles, eso si, que o envíes antes do día 10. Tamén lle pediron colaboración a Otero Pedrayo e máis a Chamoso.

O Sebastián embarcou o xoves. Vai ledo e animado. Seguro que fará bó papel.

Unha aperta moi forte do teu amigo

Ramón

XVI

Compostela, 3-XI-61

Querido Ricardo:

Hai algún tempo que teño iste recorte pra che enviar. Non creo que teña nada de particular, mais como ti eres un dos poucos que conocen profundamente todo o relacionado con Rosalía ocurriuseme mandarcho.

Teño eiquí o “Salteiro de Fingoy”. Aínda nono puiden ler, porque estou encerellado no Apéndice ó Dicionario de D. Eladio e non me deixa tempo a nada.

Unha forte aperta de

Ramón Piñeiro

XVII

Compostela, 14-XII-61

Sr. Don Ricardo Carballo Calero
LUGO

Querido Ricardo:

Pola tua carta xa vexo que estás moi atafegado de traballo escolar-administrativo. Non deixa de ser boa

pena que teñas que gastar tanto tempo nesas obrigas cotiáns e restarlllo á tua actividade intelectual. Menos mal que o teu abnegado amor a Galicia é máis forte que ises migalleiros e teimosos atrancos de cada día e, con disciplina i heroica tenacidade, vas dándolle cima a un labor cultural de positiva trascendencia. Nise orde de cousas, a tua conduta é esceicionalmente exemplar. Moitas veces o penso e moitas veces o digo. Dende esa tua ermida de Fingoy exerces un calado maxisterio moral na conciencia máis sensibre da nosa terra. Boa proba sona os rapaces. Xa ves, cando se lles ocorreu a iniciativa de crear unha Festa da Poesía Galega acudiron espontáneamente a ti en procura de axuda e autoridade. Iles pensan, e fan ben, en consagrar un premio anual á poesía galega que esteña moi por enriba dos concursos locás que máis ou menos rutinariamente se veñen convocando. Queren que seña, sobre todo, un premio prestixioso. Planexaron todo contando contigo como peza esencial. Intuitivamente —varios diles son xóvenes poetas— oriéntanse cara a tua ascética exemplaridade e cara a tua lúcida fondura espiritoal. Esta espontánea e intuitiva inclinación dos rapaces coído que é o máis sutil e xusto homenaxe que se lle podía rendir ó teu calado maxisterio. Pódesmo crer: conmoveume profundamente polo que nil hai de esencial xusticia.

Inda non lle escribín ó Lugrís. Estouche completamente afogado polo Apéndice de D. Eladio, que é cousa endiañadamente enredosa. Arrecadamos máis de tres milleiros de voces que non figuran na obra. Trátase, como ves, dunha importante achega. Pro temos que a preparar e dispoñer con demasiada presa e chega a ser abrumadora.

Hai aínda poucos días que recibín o oficio da Academia comunicándome a designación. Nin tempo tiven de falar cos outros membros da Comisión. Como eu non son un gramático, máis ben asumirei o papel de estimular ós que o son e facerlles algunhas suxerencias nadas do meu coñecemento da lingua. Outra cousa non podo facer.

Polo Nadal faremos unha escapadiña ahí. Como sempre, aproveitarei pra botar unha parrafada longa contigo.

Unha forte e cordial aperta do teu amigo

Ramón Piñeiro

XVIII

Compostela, 5-I-62

Querido Ricardo:

Recibín a tua carta. Nefeito, contra os propósitos que eu tiña, o 23 tiven que me meter na cama e pasar repouso varios días. Agora vou millor pro con resabios. Sentín ben non poder ir ises días a Lugo, coma todos os anos.

Onte apareceu na “Noite” iste artigo de Tomás Barros. Por si ó millor non mercaches ise xornal, mándocho.

O Paco ven eiquí o día 30. Baixando as escaleiras do Restaurant do Compostela esbarrou, caeu de costas e crebrou unha costela. Istes días está amolado.

Unha forte e cordial aperta do teu amigo

Ramón

XIX

Compostela, 15 de xaneiro de 1962

Sr. D. Ricardo Carballo Calero
FINGOY.

Benquerido Ricardo:

Recibín a tua carta do 7 e maila nota sobor da participación pondaliá no homenaxe a Verdaguer. Enviareina a Barcelona en percura de datos que che interesan, incluída a copia da composición. O marqués de Figueroa coído que non terá incomenente ningún en facilitarche ise material que ten. Eu non teño incomenente en llo falar, mais figúraseme que non deixaría de lle gustar que lle pedises ti mesmo o favor, espricándolle do que se trata e citando a Parga. É home moi comprido e moi cortés e, ademáis, acollerá con gran simpatía o proeiro de publicación dos inéditos pondaliáns. Incluso pódesslle decir que queredes facer con Pondal o mesmo que se fixo con Rosalía, pois a edición dos “Inéditos” rosaliáns foi idea que entusiasmou sempre ó marqués, e

leva, como sabes, un prólogo dil. Tamén teño que falar con Lafuente pra que che mande os materiás que me dixo que tiña.

Hai dias escribinlle ó LUGRÍS e perguntáballe por ise estudo de Balbontín sobre Rosalía.

Claro que tes pleno dereito a me pedir contas dunha promesa que che teño feita e da que non che volvín falar. Non penses, non, que me esquezo dela. Conserva no meu ánimo toda a forza do intre en que a fixen. E agradezo vivamente o interés i a confianza que pós no seu valor. Mais a verdade é, querido Ricardo, que estou tan enguedellado en compromisos apremiantes que nunca me vexo coa libertade de esprito e de tempo que a empresa require. Agora estou cos apéndices do Dicionario de D. Eladio, que me enredan enormemente. Logo teño que me ocupar do choio da Gramática, do que penso falar longamente contigo na primeira ocasión que vaia por Lugo (que procurarei que seña axiña). Logo teño que lle facer un prólogo ó “Vicente Risco na cultura galega”, que me pediu o LUGRÍS. E confío en que, despois, podereime poñer a traballar no meu libro. O Apéndice ó D. Eladio acada un volume importante, pois engadirémoslle unhas catro mil voces, que é unha boa achega. E logo in da queda o castelán-galego.

Comparto plenamente as consideracións que fas tocante o desequilibrio que se bota de ver nas nosas letras, demasiado entregadas ás correntes ultrapirenaicas e pouco arraizadas no chan galego. Confío en que non pasará de ser unha simpática petulancia xuvenil da nosa cultura, sin chegar a ser convertirla en doenza cróni-

ca. Mais tamén me parece moi san e comenente que os que temos algunha responsabilidade no decorrer aitual da nosa cultura nos preocupemos de tal fenómeno no que ten de aberrante. As tuas observacións son moi diñas de seren meditadas.

Sí, a tua intelixente discípula Xoana Torres está agora entusiasmada e moi preocupada co teatro. Anda a preparar un libro de poemas para SALNÉS e ten feita unha peza de teatro. En ambas cousas ten ilusión. A novela, en troques, semella que sufríu bastantes viravoltas. Comenzara con moito pulo. Logo refixo varios capítulos, aproveitando ises viaxes que fai polo Mediterráneo co seu home. Despois deixou de falar dela, mesmo coma si a tivera abandonado momentáneamente. De todos os xeitos, Xoana ten indudábel talento e pódense agardar dela cousas interesantes. Eu confío nela. Outro dos teus discípulos, o gran Nogueira, tamén está a traballar nun libro de ensaios. Tamén niste teño unha gran confianza, porque é unha das boas cabezas novas que temos no país. O aitual rexurdir, que comezou con ben poucos —¿lémbreste daqueles paseos por ises camiños e carballeiras tecendo e comentando proieitos que semellaban soños?—, vaise consolidando rexamente. Ademáis, i eso é o importante, está asegurada a su continuidade.

Unha forte e cordial aperta do teu amigo

Ramón

XX

Compostela, 12-II-62

Querido Ricardo:

Por vía indireita soupemos que a Xunta de Goberno da Academia desíñouvos a ti e máis a Yordi como xurados para o “Premio Galicia”. Resulta moi interesante a tua presenza, porque serás o único dos nosos entre os doce membros do Xurado. Certo que, dende o punto de vista da calificación persoal, seremos os millor representados, porque non se podería escoller outro nome —nono hai— tan autorizado como o teu pra discernir un premio das características do convocado. Non deixes, xa que logo, de aceptar. Como sabes, abonaranche todos os gastos e mil pesetas por sesión de traballo, así que por esa banda non hai quebranto ningún.

O ambiente xeneral que hai é de que o candidato único debe de ser D. Ramón. Con todo, o José Luis Varela e algúns ourensáns andan a iniciar unha intriga risquiana. Polo de agora operan sinuosamente. Coiles está Cunqueiro. Coido que perderán o tempo, polo enorme peso intrínseco dos méritos oteriáns.

Unha forte e cordial aperta do teu amigo

Ramón

Carballo Calero, á esquerda, con Ramón Piñeiro
(Santiago de Compostela, 1957)

Carballo Calero visto por Siro

XXI

Compostela, 6-III-62

Sr. D. Ricardo Carballo Calero
FINGOY

Meu querido amigo:

O sábado estiven catro horas en Lugo pero non tiven tempo de me achegar a Fingoy. Somentes fun deica o Lugo-Bar e tomei café co Cilistro e máis con Salvador Castro, pois o Fole non apareceu ise dia. Como tiña que estar ó tanto do teléfono, pasei o tempo na casa.

Mándoche o número de “Patria Gallega” que trae o discurso de Murguía en galego, que ti percuraches con interés. Por rara casualidade, o outro día regaláronllo a Domingo. Dende logo é interesante.

Coido que tardaredes moito en ir a Madrid. A pouco máis coincidides co pasamento de March, que debe de estar nas últimas.

Coido que todo irá moi ben. Da Prensa irán, como sabes, Sigüenza e máis Merino. O primeiro vai coa única misión de votar a Risco, cousa que fará. O segundo é case seguro que votará a D. Ramón. Tiña prexucios estéticos sobre a súa obra —que lle parece “romántica”, decimonónica, retórica—, pro admite que, tal como está convocado o premio, ninguén se axusta mellor. Vai ben predisposto. En cambio, o teu compañeiro Yordi leva un único prexucio: non votar a un cultivador do galego. A súa muller, que é a que lle dá as ideas, sostén que se

pode eisaltar moi ben a Galicia escribindo en castelán, como fan Cela, Fernández Flórez, Barbeito, Rey Soto, etc. O candidato preferido diles é, dende logo, Rey Soto, e, a non ser Rey Soto, calquera dos citados. Iste gran paspallás de Yordi sería o portavoz —figúrome que simple porta-voto— da envexa de Rey Soto a Otero Pedrayo i ós galeguistas. Os demáis, coido que que todos están en aitude moi asisada. Os disidentes son os dous Xulios ¡que ilustre parella! O Moreno Báez leva a íntima ilusión de ser desinado Presidente. Considera que ou il ou Filgueira son os máis chamados a esa función.

Unha forte e cordial aperta do teu amigo

Ramón

Si che resultase doado chamarme dende Madrid cando seipas o resultado, o meu teléfono é o 3485. De todolos xeitos non fagas deste problema ningún, pois si non che for doado non pasa nada. Con poucas horas de diferenza saberémolo polo xornal.

XXII

Compostela, 20-III-62

Querido Ricardo:

Onte debemos de nos cruzar perto de Palas, vós camiño de Lugo e nós camiño de Compostela. Sabía que pensabas vir o sábado. Fun deica o coche, mais

chegou algo máis retrasado que outras veces e tiven que me marchar antes de que chegase. O domingo pola mañán marchamos a Lugo. Desta vez cruzáronse os nosos plans.

Eu tiña o encárrago de Paco de che decir que recibíu a tua carta e que lle parece ben que vaias facendo ise labor de que lle falas nela.

Polo Bernardino envíeiche o número de “Patria Gallega” co discurso de Murguía en Tuy. Xa ves que, pouco a pouco, todo se vai acadando.

Unha forte e cordial aperta do teu amigo

Ramón Piñeiro

XXIII

Compostela, 1-VI-62

Benquerido Ricardo:

Recibín a tua carta e maila copia do teu dictame sobor do informe que eu lles enviara. A min xa me dixeira o presidente, dias despois de telo recibido, que iban facer copias i enviarvolas a todos os membros da comisión. Por esa razón desistín de cha enviar eu mesmo, como pensaba facer, inda que xa tiña trocado impresións contigo sobre o problema. A copia que fixera para che mandar a ti decidín enviarlla ó Pensado, porque xa tiña-

mos falado tamén do problema, e ademáis porque, sendo il a meirande autoridade romanística con que contamos hoxe os galegos (a menos que queiramos facer moito fincapé na galeguidade de Menéndez Pidal, que non é prudente), prá miña tranquilidade íntima era moi importante saber a súa opinión, que resultou ser confirmativa. Entre outras cousas, di: “Estoy enteramente de acuerdo con tu visión certera y exacta”. Iste respaldo dame bastante tranquilidade. E polo que leo no teu dictame vexo que no tocante ó labor inmediato tamén coinciden. Polo menos servirá pra que a Academia tome plena concencia do problema e das súas dificultades. Refírome, naturalmente, á Academia como conxunto e non a uns cantos académicos, entre iles ti, Filgueira, etc., que tedes máis crara concencia que eu e que xa vos ocupástedes do problema nos tempos do Seminario de Estudos Galegos.

Onte estivo eiquí o Paco. Xa nos dixo que entregara á imprenta o orixinal da “Historia da Literatura”. Cando saia témolo que celebrar.

Por certo que Paco preguntoume que trámites fixera eu pra cancelar os antecedentes penais, porque che interesaba a ti facelo tamén. Naturalmente que o debes facer, porque tes pleno dereito á cancelación. Eu preocupeime hai anos dise asunto e desistín de o levar adiante porque inda non estaba en condicións legais de conquirilo, pois ise dereito adquirese ó pasaren dez anos desde o cumprimento da condena. Depois de transcurridos os dez anos, nun viaxe que fixen a Madrid hai varios meses volví interesarme polo asunto. Todo se reduce a enviar unha solicitude acompañada de dous ou tres documentos: certificado de boa conducta anterior e posterior á condena, copia do testimonio de condena e non

me lembro si algunha outra cousa. Pasado algún tempo, pídenlle do Ministerio de Xustiza informes á Garda Civil. E pouco tempo despois recibes, por conducto do Xuzgado, unha comunicación do Ministerio informándote de que quedan cancelados os teus antecedentes. Todo se produce por vías regladas e por mecanismos automáticos. Pra me informar, alí en Madrid acudin á muller do Ben-Cho-Sey. Aproveitei pra presentar alí mesmo a solicitude. Hei mirar si conservo o impreso que me deran a min coas instrucións concretas do que hai que facer e si o atopo incluíocho.

Xa me dixo Chan que tiña unha boa colleita de matriculas.

Unha forte e cordial aperta do teu amigo

Ramón

P.D. Atopei o impreso. Acompáñocho

XXIV

Compostela, 6-VII-62

Sr. D. Ricardo Carballo Calero
Fingoy

Benquerido Ricardo:

Hai poucos dias celebrouse en Vigo a asamblea anual de GALAXIA. Alí Paco leunos a memoria das

aitividas no curso do ano e Xaime espicou con todo detalle o estado das contas. Despois pasamos revista ás publicacións en curso i en preparación, e quedamos todos moi confortados de ver como vai medrando o labor. O Agustín Sixto dixo que il quería celebrar a súa incorporación ó Consello con algunha contribución útil e que, si nos parecía ben, il aportaría dez mil pesetas pra axuda da publicación da “Historia da Literatura Galega” do seu mestre D. Ricardo Carballo. Ben podes comprender que a todos nos pareceu moi ben. Pareceunos ben dobremente: como axuda a Galaxia e como homenaxe ó mestre. Tan simpática xenerosidade a todos emocionou. E como sei que támen a ti te emocionará, por eso cho digo.

Xa estaba feito o tomo das prosas do Cuevillas, que quedou moi bonito. Polo de agora nono distribuen.

Dª Virxinia, a viuda de Daniel, está en Salamanca. Veu ver a familia. Pasará unha tempada en Trasalba.

Unha forte e cordial aperta do teu amigo

Ramón

XXV

Compostela, 14-VIII-62

Querido Ricardo:

Recibín a tua carta. Non te preocupes pouco nin moito do convite a Prada porque o importe total foi tan insignificante que non admite reparto. Conócese que estabamos todos moi desganados.

Non sei si coincidirás con Domingo na Cruña con motivos das vosas conferencias encol de Valle Inclán. Il marchou o sábado a pasar quince días alí. Non sei en que datas vos toca falar.

En Vigo vin chegar a Galaxia un bó feixe de probas da Historia. Polo que se ve, a impresión avanza a bó ritmo.

A fins de agosto virá dous ou tres días o amigo Machado de Rosa. Gustaríame que vos conocérades persoalmente. É home moi cordial e sinxelo e un afervoadado amigo de Rosalía.

Anda por eiquí o Lugrís. Ven de estar cinco semanas en GHANA. Conta cousas divertidas do mundo negro.

Unha forte e cordial aperta do teu amigo

Ramón Piñeiro

XXVI

Compostela, 29-IX-62

Sr. D. Ricardo Carballo Calero
FINGOY

Querido Ricardo:

Recibín, hai días, a tua carta. Non che contestei antes porque teño mentes de ir por Lugo agora no San Froilán e, como sempre, teremos ocasión de falar longo e tendido.

En Vigo vin ó Ferrín, coa súa prometida, moi animados a invernar en Lugo.

Unha forte e cordial aperta do teu amigo

Ramón Piñeiro

XXVII

Compostela, 1º de Novembre de 1962

Sr. D. Ricardo Carballo Calero
FINGOY

Querido Ricardo:

Duas liñas pra ter informar dunha boa noticia que quizáis xa conozas, ben polos xornás ben por Chan. Acaba de se crear na nosa Facultade de Filosofía a Seición de

Filoloxía Románica. Dentro dela, no 5º curso, figura a cátedra de Língua e Literatura Galega. Ademáis, no Instituto de Idiomas comenzará axiña a funcionar tamén o insino do galego. A seición de Románicas comenzará xa neste curso. Veñen dous profesores de fora, o Diego Catalán Menéndez-Pidal e máis o Clavería, pra se encargaren das asinaturas de Gramática Histórica e Gramática Xeneral. Xa ves, unha vella arela cultural que ó cabo se convirte en realidade. Agora é cando os nosos estudos lingüísticos comenzarán a marchar por bó camiño. Normalmente eso debe dar como resultado a próisima iniciación dunha verdadeira escola de Lingüística galega, que tanto se bota de menos na nosa cultura.

Ora, eu penso que a cadeira de Língua e Literatura Galega, que comenzará a funcionar dentro de dous anos, correspóndelle de modo natural ó autor da gran “Historia da Literatura Galega” que vai saír, ben oportunamente por certo, de “Sete Poetas Galegos”, de “Aportaciones a la Literatura Gallega Contemporánea”, de “Poemas esquecidos ou inéditos de Pondal”, de “As Fontes Literarias de Rosalía”, etc., etc. ¿Non coidas ti o mesmo?

O sábado pasará por eiquí o Paco para asistir á sesión de Academia. Xa nos contará como está a edición da Literatura.

Eu estou moi ledo. Coido que, ó cabo, a nosa cultura entrou oficialmente na Universidade. Penso que eso terá unha grande repercusión no prestixio social do idioma.

Unha forte e cordial aperta do teu amigo

Ramón

XXVIII

Compostela, 18-I-63

Querido Carballo:

Duas liñas pra te informar de algunhas novidades interesantes. Hai poucos días celebrouse xunta de Facultade pra cumprimentar unha petición do Ministerio: sinalar, por orde de preferencia, as cátedras que se deberán dotar na nova Seición de Románicas, indicando, ademáis, nomes das persoas que están en condicións de aspirar a ocupalas. Propuxéronse precisamente dúas cátedras: Filoloxía Románica e Língua e Literatura Galega. Con relación á primeira, deuse o nome de Lourenzo; prá segunda, deuse o teu nome. Nise intre o profesor Lucas informou ós seus compañeiros de que o Filgueira xestiona o desglose en dúas cátedras, unha de Língua i outra de Literatura, con miras a optar il á de Literatura, pois no caso de ser unha soia cátedra renunciará a pretendela (nós xa o sabíamos por via Dámaso Alonso). A reacción do Decano foi rotunda no senso de refugar a pretensión desglosada do Filgueira, parecer que compartiron todos, así que decidiron pedir a dotación dunha soia cátedra de Língua e Literatura Galega. Falouse novamente de ti e da Historia que vai sair i o catedrático de Literatura rematou decindo que, ademais, compre ter en conta que, no teu caso, tratábase dunha verdadeira adquisición prá Facultade.

Como ves, as cousas van indo normalmente na dirección xusta. Agora compre conquistar o do Instituto P. Sarmiento e, cando salia a Historia, será ben que fagas unha xestión diplomática da que xa falaremos.

¿Qué tal de frío?

¿Sabes que o Ministerio de Información anda a voltas co proxeito de incluír unha ou dúas emisións semanás en galego i en catalán na Radio Nacional e na Televisión? Si a cousa vai adiante, moitos levarán sorpresa.

Xa teño ganas de que te veñas pra Compostela, que é o teu verdadeiro lugar de traballo. Ademáis, así poderemos botar grandes parrafadas ¿Non sí?

Unha forte e cordial aperta do teu amigo

Ramón

No nº 115 de “POESÍA ESPAÑOLA”, datado en Xulio do 62 pro que quizais será o derradeiro ou dos derradeiros que apareceron figura un comentario sobre o “Salterio de Fingoy”. Está escrito por Fernández Pousa e fai máis ben unha presentación do poeta, incluíndo, dende logo, xuícios valorativos de toda a tua obra.

XXIX

Compostela, 26-II-63

Benquerido Ricardo:

Hai poucos días chegou ás miñas maos o primeiro tomo da tua “Literatura”. Abrín o paquete con impaciente curiosidade e contemplei o libro con emoción fonda. Ao cabo tiñamos convertida en realidade ouxetiva —es-

plendidamente presentada, coido— unha idea que nace-
ra ahí en Fingoy nunha serán inverniza en que, como
tantas veces, ti, Fole e máis eu trocamos impresiós e
ideas sobre os problemas da nosa cultura. Resulta con-
fortador, fondamente confortador, que xusto ós cen anos
de teren aparecido os “Cantares Gallegos”, póidase
escribir unha obra coma esta; ¡Cómo se estremecerán de
gozo as cinzas de Rosalía e de Murguía!

Por unha rara casualidade, o mesmo dia que chegou
o libro pola mañán, pola tarde veu Chan falar comigo.
Amostreille o libro i emocionouse moito. Botamos unha
longa parrafada —xa había ben tempo que non tiñamos
falado de vagar— e díxome que, se cadra, nistes dias
aparecías por eiquí, inda que o dubidaba moito porque
axiña terás que vir a uns Xogos Frorás. Por si acaso
viñas, non che escribín, pois prefería espresarche a miña
íntima ledicia e unha forte aperta.

Acabamos de dar, meu querido e admirado amigo,
un paso cultural firme e importante. Non se poderá
decir que non libramos a nosa batalla. O legado que
Galaxia aporta ó país non deixará de pesar e fecundará
a evolución da nosa cultura. Os que veñan detrás herda-
rán o exemplo i o froito do noso teimoso esforzo. Dá xenio
ollar iste fermoso libro.

Como non tardarás en vir por eiquí, teremos oca-
sión de falar longamente de varias cousas.

Unha forte e cordial aperta do teu amigo

Ramón

XXX

Compostela, 1-III-63

Querido Ricardo:

A tua carta cruzouse con unha miña que seguramente recibiches o mesmo día que eu recibín a tua.

Xa vexo —e alégrome de que así ocorra— que tes en marcha o expediente de cancelación. Si na axencia se encargan da tramitación, non precisas tomar iniciativa ningunha, porque a resolución producirase normalmente pola simple rutina reglamentaria. Eu non cursei a miña solicitude dende Santiago senon que a presentei directamente no Ministerio, aproveitando un viaxe que fixen a Madrid. Como eu non sabía facer a solicitude, fíxoma a dona do Oxea i eu firmeina. Como a ti xa cha fixeron na axencia, a cousa é a mesma. Non haberá dificultades.

Polo que semella, na Academia vai haber dúas crases de académicos: os que son elixidos pola súa obra e os que son elixidos por vivir na Cruña. Como o sábado virá Paco traguérle a Domingo uns exemplares a firmar dos seus “Ensaíos” —fíxose unha pequena tirada pra vender a 500 pts confiando en que os merquen os amigos e clientes de Domingo que teñen cartos e axudar así a defender económicamente a edición—, eu transmitireilles ós dous a información da tua carta no tocante a ise tema da candidatura de G. Conde. Algunha vez temos falado tí e máis eu diste asunto i opino totalmente de acordo co teu punto de vista. Como Domingo, Paco e outros amigos nosos non saberán

moito quen é G. Conde, pola miña parte non deixarei de os informar. Por outra parte, cando ti veñas por eiquí tamén será boa ocasión de falar deso.

Mandoche un recorte de “La Noche” de hoxe no que apareces como “novidade” na Crónica do Alvite.

Unha forte e cordial aperta do teu amigo

Ramón

XXXI

Compostela, 26-V-63

Benquerido Carballo:

Acabo de recibir a tua carta. Nefeito, a derradeira folla do orixinal da Xohana atopeina eiquí. Mándocha, pois do contrario quedaríaste sin conocer o cabo da obra.

No seu aspecto literario, a min gústame francamente a obra da Xohana. Alégrome moito de compartir contigo esa opinión positiva, moi reforzada polo que me dis das suas virtudes escénicas, pois nise terreo eu carezo de criterio. A coincidencia de xuicios é tan plena que tamén eu tiña pensado —e faleillo a Paco— na comenencia de a incluír no tomo de teatro. Non preciso de che decir canto me alegra esa coincidencia de opinións.

Preguntei polas fotos e dixéronme que as recollera Chan. Coido que así sería, pois estaban no S.E.U.

D. Ramón pasou por eiquí camiño da Coruña, onde deu unha conferencia sobre Aquilino. Onte contestoulle a Meijide Pardo na sesión académica. Houbo bastante xente.

A xornada compostelán do “Dia das Letras Galegas” tivo un fondo eco e deixou unha gran lembranza. A tua intervención resultou rigurosamente memorábel. O mesmo sincero entusiasmo íntimo que despertou no Cilistro, manifestado nos seus comentarios lugueses, bótase de ver por eiquí en todos os que a escoitaron. O comentario que máis me conmoveu foi o de unhas rapaciñas de 1º de Filosofía, que decían, ó remate da conferencia, estas sorprendentes palabras: “Dispois de ouvir esta conferencia non nos importa que nos suspendan en Lingüística” (referíame a un eisa-men, certamente duro, que tiñan ó día seguinte con Moreno Báez).

Unha forte e cordial aperta do teu amigo

Ramón

P.D. O Naya atopou nistes días un poema inédito de Rosalía. Polo visto versa sobre o tema da negra sombra. Pensa publicalo no “Boletín”.

XXXII

Compostela, 4-VII-63

Benquerido Ricardo:

Como esta tempada tiven bastante rebumbio de viaxes e de atafegos heteroxéneos, xa non me lembro si temos falado ou non da reaparición do GRIAL. Hai cousa dun mes, autorizáronnos pra reanudar a súa publicación. As características que señalan, coinciden totalmente coas do GRIAL anterior —periodicidade trimestral, tamaño, número de páxinas e incluso o nome, pois a autorización di “una revista cultural gallega titulada *Colección GRIAL*”—, pero engaden algunhas condicións que fan abondo rixida a autorización, de tal xeito que si antes do 9 de setembro non sacamos o primeiro número, o permiso queda cancelado automáticamente.

De agora en diante teremos, xa que logo, o problema permanente de sacar trimestralmente un número da nosa revista. Verdadeiramente facía moita falla, pois é o gran vehículo pra íremos incorporando a xente nova que vai aparecendo, ademáis de que nos permite espoñer e defender criterios orientadores con moita máis eficacia cultural que nos xornás.

Non sei si niste intre tes algún traballo idóneo pra o primeiro número ou si estás en condicións de o facer de inmediato. Eu tiña pensado aproveitar a tua conferencia rosaliá do “Día das Letras Galegas”, posto que semella natural refrexar no GRIAL o centenario dos “Cantares”, pro xa soupen que aproveitaches pra ÍNSULA, cousa

que tamén está ben. En todo caso, xa sabes que o GRIAL vai sair e que, de agora en diante, teremos que lle prestar atención trimestralmente. Certo que a necesaria variedade de temas e de firmas nos dará descansos —ogallá señan moitos—, pro non deixará de nos petar á porta de vez en cando.

Como marchei súpetamente a Madrí e demorei alí bastantes días —de paso axudeille a Penzol a empaquetar e dispoñer os libros que alí tiña, que eran bastantes e moi interesantes—, non soupen o número definitivo de matrículas que levou Chan. Seguro que foron moitas.

Unha forte aperta e cordial aperta do teu amigo

Ramón

XXXIII

Compostela, 31-VII-63

Querido Ricardo:

Tal como me anunciaras en Lugo, onte chegoume a tua carta. Eu cheguei ahí o sábado ás nove e media da noite pra ir o domingo xantar a Neira de Rei con uns cantos amigos en homenaxe a Enrique Santamarina. Coidei que aínda estarías por Vilardevós, pois do contrario quizáis te chamase pra nos véremos pola noite.

Moi interesantes as novas que me dás do Congreso etnográfico luso, así como as procedentes de Montero Díaz. Alégrome ben de que iste non mantivese indefinidamente o seu estrano silencio.

Nós sairemos mañá pra Vigo e alí dispoñemos o primeiro número do GRIAL. Amólanos bastante o ter que o sacar forzosamente antes do nove de setembro, porque nos obriga a improvisar cáseque todo. Con todo, non hai máis remedio que facelo así, porque non podemos perder a autorización que nos deron. Pra os números seguintes xa poderemos preparar as cousas con xeito. Tamén nistes días agardamos ó Ferro en Vigo pra iniciar a catalogación da biblioteca da Fundación Penzol. O día 7 sairemos con uns amigos pra Valencia e Jaca —viaxe impensado— e coido que a mediados de mes estaremos de volta por Lugo. Informareime si estades ahí e, nise caso, falaremos longamente de todo. Hai moito de que falar.

Mándanos axiña a Galaxia a “Farsa das Zocas” por si decidimos incruila niste primeiro número. Niste ou noutro sairá, así como o resto dos traballos que tes dispostos.

Unha forte e cordial aperta de

Ramón

XXXIV

Compostela, 29-X-63

Querido Ricardo:

Duas letras moi apresuradas —están agardándome pra sair— pra che recramar unha foto. Mellor dito, pra cha pedir. Trátase dunha petición que nos fan a nós dende Lisboa con vistas a un comentario cultural.

O libro dos contos populares entusiasma a todo o mundo. Vai ter un grande éisito.

Unha forte e cordial aperta de

Ramón

XXXV

Compostela, 12-XI-63

Benquerido amigo:

Veño de botar uns dias por Madri, sin saber que estaba por aló Magalí. Coincidín, en cambio, con Otero, que foi pra tomar parte nun homenaxe a Risco.

Tiña eiquí a tua carta e maila foto que me pediron de Portugal. Mañá sairá camiño de Lisboa.

O libro de contos ten un éisito extraordinario. Tanto en Galicia como en Madrí encanta a todo o mundo. Causa verdadeira sensación. Leva camiño de se converter nun libro “crásico” na nosa literatura, cousa que estaría moi ben.

Sei que siguen os preparativos pra exposición luguesa do libro galego. Alégrome ben.

Temos moito que falar. Irei por ahí canto antes poida.

Unha forte e cordial aperta do teu amigo

Ramón

XXXVI

Compostela, 16-I-64

Querido Ricardo:

Recibín a tua carta. Xa acrarei o problema. Será o teu traballo o que figurará no tomo da “Hist^a das Literaturas Hispánicas”. O equívoco naceu do feito de térense feito os dous encargos, primeiro a Filgueira e despois a ti. Filgueira nono chegou a facer e tan só cruzou correspondenza sobre o particular. Do tono impreciso e vago desta correspondenza sacaron o xuicio que espresaron sobor dil. A equivocación que tiveron foi a de coidar que o traballo recibido era o dil e aplicarlle o xui-

cio que tiñan formado a través da correspondenza. Alegráronse moito de comprobar o erro e ver que o traballo non era dil senón teu e que estaba feito pola persoa máis idónea pra tal encargo.

Devólvoche a correspondenza tua con Vergara porque xa non é necesaria.

Os universitarios queren formar un gran xurado pra fallar o Premio do Teatro Galego o 17 de maio. Queren que figures ti, Celestino, del Riego, Cunqueiro, un director de teatro, ourensán, que polo visto é persoa idónea e que figure como presidente honorario o Rector. Quedou o Celestino de recabar a tua conformidade. A cousa pode resultar moi interesante, porque pode ser un concurso regular e convertirse no premio máis prestixioso das letras galegas.

Unha forte e cordial aperta do teu amigo

Ramón

XXXVII

Compostela, 1-II-64

Benquerido Ricardo:

En verdade eu seiche moi pouco do relativo ó concurso teatral galego, porque non interviñen no asunto. Somentes sei que o premio será de dez mil pesetas, que

se chama Premio Castelao, que poden concorrir todos, universitarios ou non, que se fallará o 17 de maio e que formades o xurado ti, Celestino, Cunqueiro, Paco e un señor de Ourense que non conozo. Non conozo as Bases. Sei, eso sí, que andan a voltas coa tramitación, porque eso está, polo visto, moi regulamentado. Alá os rapaces tecen e destecen no asunto e coido que o farán ben. Polo menos xa fixeron o miragre do Premio, que non é pequeno.

Alégrome ben de que vaia madurecendo na tua mente o plan da futura Gramática. Non me parece mala idea a de lle poñer un vocabulario como apéndice. Entre nós esas cousas sempre son útiles.

O Paco ten que seguir co réxime e co tratamento. D. Ramón anda a se laiar por medo a que esteña facendo demasiada penitencia, pro os médicos non amolecen coa retórica dionisiaca do ourensán e manteñén a Paco na asisada liña dun prudente estoicismo.

Andamos ás voltas co nº 3 do GRIAL. Pra o nº 4 temos unha pequena e fermosa antoloxía de poesía medieval galega traducida ó inglés por Miss Jean R. Longland.

Os de B. Aires andan matinando en celebrar con grande pulo o centenario feixonián que polo visto cadra neste ano.

Unha forte e cordial aperta do teu amigo

Ramón

Santiago, 22-5-1950

Meu querido amigo:

Onte vinéron algúns
exemplares d' este librín de versos e como suposto
que non o coñeces máis toche un exemplar. A historia
do autor cicais a coñeces xa: era de Tuy, foi minic
en Vilagarcía e morreu tuberculoso en Buenos Aires,
por-o vnto a causa da fame. A min gústame. Sin
dubida pertence á escola que ti denominaches de
"poesía románica". En un censo moi puro do
idioma, cose que che resultará grata.

O Bousa chegará aquí a fins d' este remáin
pra embarcar o día 5 de s. Xoán camiño de B. Aires.
Vai a botar varios meses por alí, por ten que arre-
gler non sei que choiros hereditarios.

Xa saliu o libro de Cabanilles, que quedou ben
editado. Tamén saliu o primeiro número da
"Colección Grial", que está editado con gran mo-
destia con miras a facilitar a súa difusión con
un prezo módico. A Historia da Literatura Galega
xa se está imprimendo (en castelán) e Otero
entregounos no vran un libro de viaxes - o libro
do seu viaxe á América - pra publicalo na co-
lección literaria que inaugura Cabanilles.

Dúas cartas autógrafas de Ramón Piñeiro

O domingo fomos á Cruzma a facelle unha visita a D^o Gala, que sigue vivindo na casa onde viviu o pai. Ohi hai cousas interesantes. A mim impresionoume o despacho de Marquis, que inde o conservan tal como il o deixou. A súa mesa de traballo está aínda im aberta Non se sabe que rené o que ten nos caixóns, que están cheos de papeler. Tamén vin un retrato de Rosalía cando era moza recién casada que non se publicou nunca.

A novidade máis importante de por aquí é que ante destitución a Esmé da dirección do "Correo" e de "La Roche" por un artigo que publicou defendendo a liberdade de prensa.

Otero está tan animado coma sempre. Ande a traballar na historia do XIX.

Suponete entonso de que o Centro Salgado de Buenos Aires establece cinco premios anuais de catro mil pesos cada un. Tamén o de La Habana concede tres premios de 5.000 pesos (que equi valen a 500 dólares) para conmemorar o centenario de Carros.

Móitos saudos a Marie i-as nenos e ti recibe unha aperta so te amigo

R. Piñero

Santiago, 30-10-1.951

Sr. D. Ricardo Carballo Calero
Lugo.

Meu querido amigo:
Sufríste moi
atapegado co-a posta en marcha da Academia
e máis co-a mudanza de casa, que ítes diel
antareses co-ila.

O domingo fixo oito días que se celebran
eigui a xuntanza do Concello de Administración
de Galicia. Astitiu tamén Cabanilles, como se-
gretario do Concello dresor. Acordaron que se
celebre a Xunta Xeral de Aicionistas o día 2^a de
Natal en Pontevedra, que é o día que se celebrará
o impreso de Iglecias Vilarelle na Academia
Gallega (xa sabes que agora vai a Academia
a recibir os académicos no seu lugar de resida-
cia) e con tal motivo acudirán deli bastantes
aicionistas de Galicia.

Encomeñáronme a min que celebre unha
xuntanza co Concello dresor pre preparar
un programa de edicións que será despois

sometido á aprobación do Cornelio. Eu penso incluír
aquil libro do que xa temos falado ti e mais eu: "Histó-
ria da Lírica Galega Moderna". Como non supón un com-
promiso a prazo fixo e como contáves co-a nosa axuda
pra procurar o material bibliográfico que che fore preciso, supóno
que non desistiras de facelo.

Xa salú a "Historia da Literatura Galega", de Varela
Jacome. Ten 470 páxinas pouco mais ou menos, así
que é bastante extensa. Incluí a cantos escritores na-
ceron en Galicia fore cal fore a lingua empregada.

¿Fichécherme a nota crítica en vol. 50 Pastos
Diaz? Non te esquezas de ma enviar canto
antes poidas.

O Cabanilles irá pra Madrid dentro de poucos
días. O sábado pasará por aquí de camiño para
a Coruña, onde collerá o tran pra Madrid.

O Pousa chegou fai dous días aquí a San-
tiago, pra eu irde non-o vin.

Unha forte aperta do teu amigo

Ramón Piñero

XXXVIII

Compostela, 30-III-64

Querido Ricardo:

Mándoche iste artigo que publicou o Lastres na “Noite” do sábado. Os datos que dá coinciden co que me dixerá a min o Gonzalo López Abente: que Rosalía estivera na súa casa. Xa se ve que a tradición familiar dos López Abente conserva moi viva a lembranza dese feito.

Estivo por eiquí o Basilio Losada, de camiño pra Portugal. Xa me dixo que falara contigo en Lugo.

Lin onte no “Faro” a páxina adicada a Shakespeare. Contrariamente ó que Paco me dixerá, a páxina estaba integramente en castelán. O único artigo en galego estaba noutra páxina. Non creo que se debera a impedimentos extrínsecos.

Unha forte e cordial aperta do teu amigo

Ramón

XXXIX

Compostela, 7-IV-64

Querido Ricardo:

Os de “Ínsula” escribíronlle a Domingo a carta que che acompaño. Coidamos interesante conocer a tua opinión sobre o problema consultado por iles. Lé, pois a carta do Canito e devólvella a Domingo con unha nota tua na que conste o teu pensamento sobre o particular.

O Lapa matina vir niste mes a dar un cursiño sobre o trovador Lopo Lías.

Unha forte aperta do teu amigo

Ramón Piñeiro

XL

Compostela, 16-IV-64

Querido Ricardo:

De volta de Madrid atópome eiquí coa tua carta. Mándoche por correo o libro de González Besada.

Domingo recibiu a tua resposta á pregunta do Canito.

Está por eiquí o Rodrigues Lapa. Fará un cursiño sobre Lopo Lías cos rapaces de Románicas.

Unha forte e cordial aperta do teu amigo

Ramón

Andan recollendo firmas de “intelectuales” galegos ó pe dun escrito dirixido ó Ministro de Agricultura pedíndolle que resolva o problema dos campesiños galegos. Non sei si che solicitarán ou non a tua firma. Eu non firmei, porque sei que ten un orixe oriental.

XLI

Compostela, 3-VI-64

Querido Ricardo:

Coido que xa terás recibido o nº 4 do GRIAL. Polo menos xa acadamos o mesmo número que na primeira serie, i en certo xeito podemos confiar en que esta será moito máis longa.

Como nos movemos nuns límites cronolóxicos forzados, temos que dispoñer axiña o número 5. Sería ben que nos enviases a conferencia que deches en Pontevedra en col do P. Feixóo.

Si podo, o sábado irei a Lugo pra asistir á inauguración do Concurso-exposición de Pintura Galega.

¿Sabes que o Torrente veu destinado a Pontevedra?
Xa alugou casa na vila do Filgueira.

Unha forte e cordial aperta do teu amigo

Ramón

XLII

Compostela, 15-VI-64

Sr. D. Ricardo Carballo Calero
Lugo

Querido Ricardo:

Onte cando marchaches quedei matinando e matinando nas tuas xustificadas arelas de meirande sosego no traballo. Partindo da tua idea de revalidación da adxuntía, que consideras valedeira como solución inmediata, non dei nunha vía mellor pra intentalo que a do ilustre Filgueira. Entre todas as persoas asequíbeles, considero que é il quen está en mellores condicións de o xestionar con proveito. Pensa neso. A min non se me ocorre outro mellor.

Unha forte e cordial aperta do teu amigo

Ramón

XLIII

Compostela, 1-IX-64

Querido Ricardo:

Chamei a Moreno Báez por teléfono pra aclarar a información que il lle dera a Domingo en col da tua proposta. Falei coa dona, porque il tiña marchado a Madrid e non volta deica o día 11. Ela preguntoume si era algún asunto importante ou urxente, pra lle telefonar si era preciso. Espriqueille de que se trataba e díxome que ela nada sabía, pro que, en todo caso, ises problemas non se tratarían na Facultade antes do día 11. Eu sigo pensando que foi un erro de Moreno.

Axiña recibirás o GRIAL. Coido que resultou un número bó.

Unha forte e cordial aperta do teu amigo

Ramón

Antes de levar esta carta ó correo recibín a tua. Xa che enviarei o libro que precisas.

XLIV

Compostela, 21-IX-64

Querido Ricardo:

Acabo de chegar de viaxe. Deixei a Isabel o encargo de abrir a correspondenza durante a miña ausencia e de cumprimentar as cousas urxentes que estivesen ó seu alcance. Tocante á tua carte do día 10 díxome que che enviara a “General Estoria” por Antonio Rosón. Supoño que cha faría chegar.

Unha forte e cordial aperta do teu amigo

Ramón

XLV

Compostela, 20-I-65

Benquerido Ricardo:

Recibín a tua carta. Agradezo moito a vosa intervención protectora a favor da miña sobriña. Foi a primeira i a única vez que lle percurei recomendación en toda a carreira, porque dende neniña alá na aldea sempre foi seria i estudosa. E percureilla únicamente pra Dª Ana Maria Múgine⁸ porque era á única que ela lle

⁸ Decantámonos por Múgine aínda que a lectura non é clara. Tamén pode lerse Múgica.

temía. Agora témola eiquí pasando uns días con nós. Tamén ela vos agradece vivamente a vosa axuda, pois sabe que eu me valín de vós.

Eu alégrome moito desa vontade xenerosa de D. Antonio de que os rapaces que rematen a carreira en Santiago poidan aspirar a traballar con becas da Fundación Penzol. Como é natural, prestarei toda a miña atención a ise problema, pois é certo que convivo moi achegadamente cos universitarios e podo aproveitar esta circunstancia pra estimular ós posibles candidatos. Eso é ben interesante.

Algo ouvín decir, cando estiven ahí, de que o Alonso matinaba en homenaxear ó Aníbal Otero, pro non sabía nin a data nin o carácter do xantar, que xa vexo que foi máis ben local lugués. Eu alégrome, porque o Aníbal, que é un bó home, vive retraído e isolado i estas xornadas de convivencia cordial daranlle azos.

Onte estiven vendo un vello libro impreso eiquí en Santiago que é unha especie de album literario do Colexio Maior de Fonseca, no que figuran varias composicións galegas. Como eu tiña moita presa, non puíden facer máis que botarlle unha ollada rápida e arredalo, xunto con bastantes cousas máis, pra facer unha lista e mandarlla a Penzol. Como é case seguro que os mercará, xa te informarei con máis detalle. Si alí aparecen poemas ou poetas non incluídos no tomo II da Escolma, pode ser interesante que ti os deas a conocer.

Amostroume o Bouza a resposta do Rubén ó Saez, que está moi ben feita. Non sei onde a publicará, porque

a polémica é tan persoal que encaixa mal en calquera revista.

Unha forte e cordial aperta do teu amigo

Ramón

XLVI

Compostela, 16-II-65

Benquerido Ricardo:

Fun co Paco a Anadía e máis a Coimbra pra tratar co Lapa da posta en circulación da edición das “Cantigas de Escarnho e Maldicer”, que xa está lista. Quedou moi ben. O Lapa estaba emocionado co seu monumental libro, que pesa dous kilos e ten arredor de oitocentas páxinas. Oitocentas páxinas fina i escrupulosamente peneiradas pola mente paciente e sensíbel do noso gran amigo.

Agora acabo de recibir un telegrama do Machado da Rosa anunciándome que chega mañá, dia 17, eiquí a Compostela. Tíñame dito, hai varios meses, que viría a Compostela e que quería xuntarse no Hostal cos seus amigos galegos, mostrando particular desexo de que, entre os amigos, figurase tamén “o Ricardo Carballo Calero, pra ter o pracer de conhece-lo persoalmente”. Eu non sei os dias que demorará por eiquí, pro apre-

surome a te poñer en garda pra que esteñas preparado a emprender a roita xacobeá. O Machado seica vai cambiar de Wisconsin pra California, según me informou o Da Cal.

Unha forte e cordial aperta do teu amigo

Ramón

XLVII

Compostela, 26 de abril de 1965

Benquerido Ricardo:

Non teño máis remedio que che lembrar a promesa do comentario encol das “Cantigas de Escarnho” pra o Grial. Resulta que xa non podemos demorar máis a elaboración do número 8.

Por certo que está por eiquí o Lapa e onte, ó lle falar da homenaxe a Pimentel, decateime dunha cousa: que podemos publicar a interesante conferencia que ti pronunciaches naquíl aito. Si a tes a man, mándama decontado. Coido comenente que se pubrique.

Xa comenzaron a chegar pezas de teatro pra o concurso deste ano. Contan que concurran tantas como o ano pasado.

Mira unha cousa: o Lapa interesouse moito polo poema de Araceli. Si ti me quixeras xestionar unha

copia! En realidade case sería ben que me xestionaras copias dos dous poemas premiados das dúas irmás, porque a razón principal do interés do Lapa é o tratarse de raparigas novas que escriben poesía galega.

Unha forte e cordial aperta do teu amigo

Ramón

XLVIII

Compostela, 4 de maio de 1965

Benquerido Ricardo:

Veño de recibir a tua carta e maila nota encol do libro de Lapa. Dende logo, eu estou completamente de acordo con todo o que dis na tua carta respecto da absoluta prioridade da Gramática a calquer outro traballo. En realidade eu sempre participéi dese criterio e si semella incongruente con il o feito de che pedir o traballo sobre Pimentel, a contradición non é máis que aparente porque eu partía do suposto de que tiveras a conferencia escrita, en cuio caso non había gran incomedente en aproveitala nesta ocasión para o GRIAL 8. Queda, naturalmente, pra cando seña oportuno.

Non sería eu quen che reprochase o tempo que “gastas” en preparar e mobilizar ás raparigas e máis ós rapaces pra levar a cabo iniciativas de tipo cultural. Pola contra, coido que ise aspecto do teu labor e importantísimo, porque é fecunda semente pra o futuro. Con menos froi-

to que ti, eu teño “perdido” moitos milleiros de horas en tarefas máis ou menos semellantes. Por eso sei moi ben a enorme importancia que eso ten. Tanto os Xogos Florás de Compostela, como a homenaxe a Pimentel, como a clausura do curso de galego coa representación de “Pimpinela” son cousas que merecen todo o tempo que se lles consagre. Entre a posta de “Pimpinela” e un retraso de un mes na aparición da Gramática, coido preferible o retraso da Gramática.

Iste ano, según me dixeron, hai gran concurrencia de pezas teatrás galegas. Sería estupendo que algunha delas fose boa. Inda que no ministerio retrasaron moito a autorización das Bases, a xente cócese que xa tiña as obras preparadas porque acudiron o mesmo.

Unha forte e cordial aperta do teu amigo

Ramón

XLIX

5-III-77

Benquerido Ricardo:

Esperamos que mañán, domingo, sairá nos xornáis este escrito noso. Como ves, cínguese exactamente aos termos do que falamos hai días. Coido que nono poderán refugar razoablemente todos aqueles que se identifiquen coa realidade galega e que, ao mesmo tempo, acep-

ten a normalización constitucional democrática que se prepara. Agora fálтанos por ver a eficacia do noso chamamento, pero, en todo caso, nós facemos o que podemos para que se acade un entendemento.

Unha forte aperta de

Ramón

Por un pacto galego

Sebastián Martínez-Risco

Fermín Penzol

Domingo García-Sabell

Rafael Dieste

Ricardo Carballo Calero

Luis Seoane

Valentín Paz Andrade

Enrique Vidal Abascal

Anxel Fole

Ramón Piñeiro

Marino Dónega

Celestino Fernández de la Vega

Lorenzo Varela

Isaac Díaz Pardo

Xenaro Mariñas del Valle

Eduardo Moreiras

Andrés Fernández Albalat

Manuel Gallego Jorreto

Luz Pozo Garza

Xosé Chao Rego

Xaime García Lombardero

Andrés Torres Queiruga

Xosé M. López Nogueira

Manuel Espiña Gamallo

Ricardo Palmás

Camilo G. Suárez-Llanos

Xosé L. Franco Grande

Carlos Casares

Paco Martín

Chamada aos partidos políticos de Galicia

Semella inminente a convocatoria electoral para unhas Cortes que, inevitablemente, funcionarán como constituintes, xa que a súa misión fundamental será a de discutir e aprobar unha Constitución. Mas como as normas constitucionais van regular os dereitos democráticos dos individuos e mais os dos pobos, a nós, galegos, atinquiránnos dobremente: como cidadáns e como pobo.

Ora, si os dereitos individuais de cada cidadán van contar nas futuras Cortes con defensores procedentes de todo o territorio español, os dereitos colectivos de cada pobo terán que ser defendidos polos representantes que este mesmo pobo elixa. Ninguén, a non ser os propios galegos, vai defender os dereitos de Galicia como pobo con personalidade nacional. Poderemos contar, e sin dúbida contaremos, co apoio dos verdadeiros demócratas non galegos, pero a defensa dos nosos dereitos é misión e responsabilidade nosa.

Estamos certos de que o sentimento desa responsabilidade colectiva sempre está vivo na maioría dos galegos, con independencia das súas diverxencias ideolóxicas ou da súa afiliación ou non afiliación partidaria. Con todo, nesta ocasión, excepcional por ser constituinte, compre que ese sentimento acade toda a plenitude da súa forza solidaria. Ao cabo, da eficacia da nosa participación na elaboración constitucional dependerán as posibilidades políticas que se lle abran a Galicia para o desenvolvemento interno, e para o recoñecemento externo da súa personalidade cultural, económica e social.

Movidos por esa preocupación, e desde a serenidade que nos pode dar o non estaremos implicados nas natu-

ráis tensións partidarias, queremos facer un chamado fraternal aos partidos e mais ás personalidades que van percurar a representación democrática do pobo galego para que fagan por chegar a un entendemento que, sumando os esforzos de todos, facilite o millor resultado final conxunto. Coidamos que ese entendemento será posible si se limita a un pacto baseado exclusivamente na defensa dos dereitos do pobo galego, evitando a inclusión de outros puntos que poderían provocar diverxencias ideolóxicas.

Un pacto galego no que os seus firmantes se comprometan a defender os dereitos do noso pobo é posible e necesario. A defensa debería de se establecer en dous niveis: en primeiro lugar, defendendo a estrutura federal do Estado como fórmula idónea para que este poida asumir democráticamente a pluralidade da España real; en segundo lugar, e para o caso de que a fórmula federal non prosperase, a representación galega tería que reclamar para Galicia os mesmos dereitos autonómicos que se lles reconocesen ás outras nacionalidades. Ou sexa: en primeiro lugar, a defensa do Estado federal; en segundo lugar, a defensa da fórmula autonómica. No resto dos problemas a dilucidar nas Cortes, os representantes galegos poderían seguir a liña política dos seus partidos ou os dictados da súa conciencia.

Sería grave, por tremendamente irracional, que un pacto tan sinxelo non for posible entre os partidos e mais as personalidades que aspiran á representación da Galicia verdadeira. Todos debemos confiar —e nós confiamos firmemente— en que serán eles os mais interesados en dar este paso necesario a favor dos dereitos do noso pobo.

Galicia, marzal do 1977

Este número 5 dos *Cadernos*
Ramón Piñeiro rematouse de
imprentar no obradoiro de Gráficas
ATV, en Santiago de Compostela, o
día 24 de Xuño de 2004, festividade
de San Xoán.

